

הלכות בשר בחלב

שיעור

מאיזה בשר נעשתה האיסור

תוכן הענינים

באיזה בשר ובאיזה חלב נאמר איסור בשר בחלב

בהמה חיה ועוף

1 ..... הסוגיא

1..... חולין דף קיג. – קיג: .....

1..... המשך הגמ' שם .....

2..... המשך הגמ' שם .....

3..... המשך הגמ' שם קיג: - קיד. ....

4..... גמ' שם דף קטז. ....

5..... שם דף קג: - קד. ....

5..... שם קד. ....

6..... שם דף קיג. ....

6..... סיכום הסוגיא .....

6 ..... הראשונים

6..... רש"י .....

7..... תוס' .....

8..... הרי"ף .....

8..... הרי"ף שם דף מב; ,לז. ....

9..... הרמב"ם .....

9..... רמב"ם מאכלות אסורות פרט ט' הלכות ג – ד .....

10..... הרא"ש .....

10..... הר"ן .....

10..... סיכום הראשונים .....

11 ..... הפוסקים

11..... שולחן ערוך יו"ד סימן פ"ז סעיף ג .....

11..... הגהות שערי דורא סימן ע"ו אות ד' .....

11..... הים של שלמה .....

13..... הב"ח .....

13..... הש"ך .....

14..... הגר"א .....

14..... החכמת אדם וערוך השולחן .....

באיזה בשר ובאיזה חלב נאמר איסור בשר בחלב

בהמה חיה ועוף

הסוגיא

חולין דף קיג. – קיג:

מתנ' בשר בהמה טהורה בחלב בהמה טהורה, אסור לבשל ואסור בהנאה. בשר בהמה טהורה בחלב בהמה טמאה, בשר בהמה טמאה בחלב בהמה טהורה, מותר לבשל ומותר בהנאה. ר"ע אומר, חיה ועוף אינם מן התורה, שנאמר לא תבשל גדי בחלב אמו ג' פעמים, פרט לחיה ולעוף ובהמה טמאה. רבי יוסי הגלילי אומר, נאמר לא תאכלו כל נבלה, ונאמר לא תבשל גדי בחלב אמו, את שאסור משום נבלה, אסור לבשל בחלב. עוף שאסור משום נבלה, יכול יהא אסור לבשל בחלב? ת"ל, בחלב אמו, יצא עוף שאין לו חלב אם.

בפשטות שלש שיטות נאמר במשנה, תנא קמא סבר שבהמה חיה ועוף נאסרו מן התורה, ורק אמעט בהמה טמאה. ורבי עקיבא סובר רק בהמה טהורה, ורבי יוסי הגלילי מחלק ביניהם, חיה אסור ועוף לא. אבל יתברר שיש בזה מחלוקת ראשונים, התוס' למדו כנ"ל, שיש שלש שיטות במשנה, אבל הרא"ש חולק לפחות אליבא דהילכתא, וסובר שרבי עקיבא רק בא לפרש שיטת תנא קמא.

וצריך לברר אי לכולי עלמא אית ליה דרשת רבי יוסי הגלילי שיש ללמוד שכל מה שנאסר משום נבילה גם נאסר משום בשר בחלב. ורק פליגי אם גדי בא להוציא דברים מהיקש זו, או שרק רבי יוסי סבר שיש לדרוש היקש בענין זה, אבל רבי עקיבא ותנא קמא פליגי. ולכאורה אילו לא סבר התנא קמא כהיקש זו, ותנא קמא סובר שגם חיה ועוף אסורים מדאורייתא, מניין להם זה, הרי רק גדי כתיב. וכך כתב תוס' הנ"ל מפורש, ועוד יתבאר בע"ה לקמן בדיון בדברי המהרש"א. וכן אילו רבי עקיבא לא סבר כהיקש זו, למה ליה להוציאם משלש גדי, בחד גדי סגי, שאין חיה ועוף גדי. ולקמן יתברר שאין זה ברור בע"ה.

המשך הגמ' שם

גמ' מנא הני מילי? א"ר אלעזר, אמר קרא, וישלח יהודה את גדי העזים, כאן גדי עזים, הא כל מקום שנאמר גדי סתם, אפילו פרה ורחל במשמע. ולילף מיניה? כתיב קרא אחרת, ואת עורות גדיי העזים, וכו', ולילף מיניה? הוה להו שני כתובין הבאין כאחד וכו' הניחא למ"ד אין מלמדין, אלא למ"ד מלמדין, וכו'? תרי מיעוטי כתיבי עזים העזים.

רש"י פירש שאלת הגמ', מנא הני מילי, ז"ל, דכל בהמה במשמע, עכ"ל. ולכאורה מאי מקשה הגמ', הרי במשנה כבר דרש רבי יוסי שיש לרבות כל שיש בו איסור נבלה, ולמעלה כתבנו שלכאורה גם תנא קמא ורבי עקיבא סבירא להם הכי. אולם נראה שרש"י במשנה נזהר בזה, שז"ל על שיטת ר"ע, בדיבור המתחיל פרט לעוף וחיה ובהמה טמאה, גדי, פרט לעוף, שאינו בהמה. גדי, פרט לחיה שאינה בהמה. דאע"ג דחיה בכלל בהמה, אתא קרא יתירא ומפקיע. גדי, ולא את הבהמה טמאה. אבל בהמה טהורה דלאו גדי, כגון פרה ורחל, איתרבאי מקראי, כדקתני בכרייתא בגמרא, עכ"ל. זה שכתב שבהמה טהורה דלאו גדי איתרבאי מקראי, לכאורה כוונתו לדרשה זו של גדי עזים, הא גדי סתם אף פרה ורחל במשמע. אם כן כשכתב לפני זה דאע"ג דחיה בכלל בהמה, צ"ע הרי לא כתיב בהמה בפסוק. וצריך לומר שכוונתו שמאחר שדרשינן דסתם גדי כוונתו לכל בהמה, אם כן אף חיה במשמע.

נמצינו למדין, שלרבי עקיבא אין צריך לומר שדורש כרבי יוסי שכל שבכלל אסורה משום בשר בחלב. אלא חד גדי ממעט עוף, וזה ממשמעותה דקרא. וחד גדי ממעט חיה, שלא נאמר שהיא בכלל בהמה דהיינו בכלל גדי סתם שפירושה בהמה. וחד גדי למעט טמאה, צריך לומר שכיון שגדי סתם אין כוונתו רק גדי, הוא הדין שהיינו חושבים שכולל כל בהמה אף טמאה. אבל זה צריך עיון

שלשון הגמ' סתם גדי אפילו פרה ורחל, שלכאורה בדוקא נקטה הגמ' אלו, שהם דומיא דגדי שהם בהמות טהורות.

אבל לפי התנא קמא, אם חולק על רבי עקיבא וסובר שגם עוף בכלל האיסור, לכאורה עדיין צריך לומר שלמד זה מההיקש לנבילה. אם כנים אנחנו נמצינו למדים ששאלת זו של הגמ' מנא הני מילי אתי רק אליבא דשיטת רבי עקיבא, וסתמא דהש"ס כרבי עקיבא. ולקמן יתבאר בע"ה שיש עוד פעמים שסתם הש"ס כרבי עקיבא.

אמנם שוב ראיתי שהמהרש"א על תוס' ד"ה בשר בהמה רצה לומר שאף התנא קמא צרכי להא דדרש הגמ' שגדי סתם הכוונה כל בהמה. ז"ל, ואין להקשות לרבנן ל"ל הך דרשא, דסתם גדי אפי' פרה ורחל משמע, חיה נמי בכלל בהמה היא. הא איכא למילף כולהו מהך דרשא דאת שאסור משום נבילה כו'. די"ל, דאי הוה גדי דוקא, לא הוה מפקינן הקרא ממשמעוטיה, לדרוש את שאסור משום נבילה כו' ודו"ק, עכ"ל. ולא הבנתי מקום קושיתו מנא ליה שאף לרבנן צריך הך דרשא, אימא שרק צריך זה לר' עקיבא, וכנ"ל. ויותר מזה לא הבנתי תירוץ, שאי נימא שאם גדי הוה משמע גדי ממש, לא הוה מפקינן משום קרא ממשמעוטיה משום היקש לנבילה. אם כן אף אני אומר שעכשיו שידענו שגדי כולל אף בהמה וחיה, מכל מקום לא יבוא ההיקש לנבילה ויוציאה ממשמעוטיה דודאי אינו כולל עוף. ומצאתי שכך הקשה הרש"ש על המהרש"א, ז"ל, מש"כ המהרש"א, דאי הוה גדי דוקא, לא הוה מפקינן הקרא ממשמעוטיה כו'. קשה דהא השתא מפקינן ליה נמי ממשמעוטיה לומר דאפי' עוף במשמע, עכ"ל.

אם כן אני שב לדברי הראשונים, שהתירוץ לקושית המהרש"א הוא שאין הכי נמי התנא קמא שדורשים ההיקש לומר שכל הנאסר בנבילה יש בבשרו איסור בשר בחלב, לא צריך ללימוד זה של גדי העזים. ורק לר' עקיבא שלא סבירא ליה שיש ללמוד הקיש זה לענין שמוציא המקרא מפשוטו לגמרי. לשיטתו מקשה הגמ' מנא ליה שאין גדי רק גדי, ולא שאר בהמה, ולפי זה באמת לא היה צריך שום מיעוט למעט חיה ועוף. לזה תירץ שדורשים שכוונת גדי סתם הוא אף בהמה, וחיה בכלל בהמה. ולזה צריך ר' עקיבא למעט חיה מחד גדי, ועוף שמיעט היינו ממשמעוטיה דקרא, גדי ולא עוף. ועיין עוד בראש יוסף שם שגם כן הקשה כקושיית הרש"ש על המהרש"א, וכתב שם לתרץ, עיי"ש.

ומשמעות הרמב"ם שיש לו מהלך אחר בזה, ויתבאר לקמן בע"ה.

המשך הגמ' שם

אמר שמואל, גדי, לרבות את החלב. גדי, לרבות את המתה. גדי, לרבות את השליל. גדי, להוציא את הדם. גדי, להוציא את השליא. גדי, להוציא את הטמאה. וכו'. הא תלתא גדי כתיבי, ואנן שיתא דרשינן? קסבר שמואל, איסור חל על איסור. ואיסור חלב ומתה, מחד קרא נפקי. דם נמי, לאו גדי הוא. ושליא נמי, פירשא בעלמא הוא. פשו להו תרי, חד, לרבות את השליל, וחד, למעוטי בהמה טמאה.

אם כן למסקנא לשמואל דרשינן השלש גדי, חד למעט טמאה (כדברי כולם). חד לרבות חלב ומתה, דאמרינן בהו איסור חל על איסור. וחד לרבות שליל. ויש מחלוקת רש"י ותוס' אי גורסים קסבר שמואל אסור חל על איסור. אבל קרובים דברי שניהם, שלדברי שניהם שמואל סבר שלגבי בשר בחלב יש דרשה שממנה מרבינן שאיסור חל על איסור, ולכן חייב על חלב בחלב, ואם לומדים מבשר בחלב לשאר איסורים לשמואל, תלוי בלשונות המובאים שם לקמן בגמ'. ולקמן יובא שהגמ' מבארת איך ר' עקיבא דרש הלכותיו דשמואל, אבל הגמ' לא מפרשת איך שמואל דרש דרשותיו של ר' עקיבא (אולם לפי התוס' קא ד"ה רבי עקיבא ישתנה נקודה זה, מובא לקמן.) ואפשר לומר שסבר שמואל כתנא קמא, שאיסור בשר בחלב הוא אפילו בבשר חיה ועוף, וממילא אייתרי תרי גדי.

ולכאורה עוד היה אפשר לפרש לפי גירסתנו בגמ', שהוא כנ"ל קסבר שמואל איסור חל על איסור. ופירש רש"י שכוונת גירסא זו, ז"ל, כלומר מההוא קרא דאתא לגופיה נפקי דאם בשל חלב או

בשר נבלה בחלב אף הם במשמע, עכ"ל. לפי זה אפשר לומר שלעולם סבר שמואל כר"ע דחיה ועוף אינם מן התורה. וגם סבר כוותיה בזה שדקדקנו לעיל מרש"י על המשנה, ומקושיית הגמ' מנא הני מילי, שלא סבר ר"ע כרבי יוסי לדרוש סמוכים לענין כל שיש בו איסור נבילה. ורק פליגי שמאול בזה על ר"ע, שאילו ר"ע סבר שיש לדרוש גדי שכוונתו כל בהמה אף חיה שבכלל בהמה. ושמואל סבר שכוונת גדי הוא דוקא גדי פרה ורחל. נמצא הג' גדיים לשמואל, חד גדי לגופיה, שממנו יודעים להוציא עוף שאינו גדי, וכדפירש"י לעיל על המשנה. וכיון שסבר שמואל בעלמא איסור חל על איסור, ממילא גם יודע שעל כל בהמה אף נבילה יש דין בשר בחלב. נותר לו עוד שני גדי, חד להוציא טמאה, וחד לרבות שליל. ואף למהלך זה נצטרך לומר שאף שמואל סבר שהיינו אומרים מה לי גדי דהיינו בהמה טהורה ומה לי בהמה טמאה, ולכך צריך גדי אחד למעט טמאה. אלא שלכאורה מהלך השני הזה צ"ע איך סבר שמאול מדעת עצמו לחלוק על התנאים. ואפשר שמאול תנא הוא ופליגי, והרי רואים שדרש מעצמו למה בה יתור גדי, במה שלא מצאנו בתנאים לדרוש הכי.

ורש"י הקשה על גירסא זו, ז"ל, וקשיא לי הא דאמרינן לקמן בפירקין, לר"ע משום דאית ליה איסור חל על איסור, מייתרי ליה כולהו תלתא גדי לדרשה. ואמרינן חלב ומתה לא צריכי קרא. והכא לשמואל נמי דאית ליה איסור חל על איסור, אמרינן חלב ומתה מחד קרא נפקי, ולא מייתרי כולהו אלא תרי, וכו'. דכולהו תלתא גדי מייתרי לדרשה, דהוה ליה למיכתב לא תבשל בחלב אמו, כל מי שיש לו חלב אם בהמה, כיון דסופינו להביא במשמע גדי אף עגל וטלה כדאמרן לעיל, ומדכתב גדי לדרשה, עכ"ל.

ובאמת לא הבנתי קושייתו, שהרי במשנה על שיטת רבי עקיבא פירש כנ"ל, שחד גדי ממעט עוף, שאינו גדי. אם כן מנא ליה שזה דרשה, אימא ממשמעויה דקרא נפקא. ורק אי סבר שגם רבי עקיבא דורש ההיקש לנבילה, אז צריך דרשה למעט גם עוף, שגם עוף אסור משום נבילה. ולמה ליה לפרש הגמ' דלקמן שאומרת שאייתרי להו כולהו, שהכוונה שיש לדרוש מכולהו דבר. נימא שהכוונה, שכיון שלא צריך רבי עקיבא לדרוש מחד גדי איסור חל על איסור, ממילא כל שלש גדיים מיותרים ללמוד מהם. חד למעט עוף, וזה ממשמעויה דקרא. ושני האחרים חד למעט חיה, דלא נימא שהיא בכלל גדי, וחד למעט טמאה. וזה בדיוק כוונת הגמ' הכא לגבי שמאול. שמהווא קרא דממעט עוף ממשמעויה דקרא גם ידע שמאול שכל שהוא גדי, אף נבילה אסור, דאיסור חל על איסור. ועל זה הגמ' מסיקה שפשו להו תרי, חד למעט טמאה וחד לרבות שליל. וצריך עוד עיון בשיטת רש"י, ולקמן בשיטת הרמב"ם נחזור למהלך זה בע"ה.

המשך הגמ' שם קיג: - קיד.

אתמר, המבשל חלב בחלב, רבי אמי ורבי אסי, חד אמר לוקה, וחד אמר אינו לוקה. לימא בהא קמיפלגי, דמ"ד לוקה קסבר, איסור חל על איסור. ומאן דאמר אינו לוקה, קסבר אין איסור חל על איסור. לא, דכ"ע אין איסור חל על איסור. אאכילה, דכ"ע לא פליגי דלא לקי, כי פליגי אבשול. מ"ד לוקה, חד איסורא הוא. ומ"ד אינו לוקה, להכי אפקה רחמנא לאכילה בלשון בישול, כיון דעל אכילה לא לקי, אבישול נמי לא לקי. ואיכא דאמרי, אבישול כולי עלמא לא פליגי דלקי, כי פליגי אאכילה. מאן דאמר אינו לוקה, דהא אין איסור חל על איסור. ומאן דאמר לוקה, להכי אפקה רחמנא לאכילה בלשון בישול, כיון דאבישול לקי, אאכילה נמי לקי. ואיבעית אימא, מר אמר חדא ומר אמר חדא, ולא פליגי.

נמצא שרב אמי ורב אסי סברי אין איסור חל על איסור, ולכן הדין היה צריך להיות בפשטות כמו האיבעית אימא השלישית. שעל הבישול שהוא רק חד איסור חל איסור בשר בחלב, ועל האכילה שכבר אסור משום נבלה וחלב, לא חל עליו איסור בשר בחלב. אלא ששני לשונות הראשונות סוברות או שנאמר כמו שלקי בהא לקי גם בהא, או שנאמר כמו שלא לקי בהא לא לקי בהא. אם כן לא סברו רב אמי ורב אסי כשמואל שחד גדי בא לרבות נבלה ומתה, וממילא נאמר שאיסור חל על איסור,

לפחות לגבי בשר בחלב, ואולי אף ללמוד מיניה לשאר איסורים. אלא סוברים שלא דורשים חד גדי להכי, וכיון שאין איסור חל על איסור, לא היה צריך ללקות על האכילה.

ופירוש רש"י ד"ה אין איסור, ז"ל, למעוטי דם וטמאה לא איצטריך, דכיון דאין איסור חל על איסור מהיכא תיתי לן דליתסרו דבעי למעוטינהו, עכ"ל. אבל לכאורה שני גדי יכולים לפרש כמו רבי עקיבא, חד למעוטי עוף, וחד למעוטי חיה, וגדי שלישי נימא שדורשים כמו שמואל לרבות שליל. ולשני הלשונות האחרונות, אף בזה יכולים לדרוש כרבי עקיבא שבא למעט טמאה שלא ילקו אף על בישולו. אבל רש"י שם לא פירש הכי, שז"ל, אין איסור חל על איסור - ולא נפיק מקרא, דלגופיה, וקרא יתירא לית לן לרבויה. דאיכא למימר, חד לרבויה שליל אתא, דחד איסור הוא דאיכא, וחד למעוטי שליא אתא, דלא ס"ל פירשא הוא, ובעי קרא למעוטי, וכו', עכ"ל. וצריך עיון למה לא פירש רש"י כנ"ל, שסברו באידך גדי כמו רבי עקיבא.

ועוד קשה שלעיל רש"י דייק מהגמ' דלקמן דלא צריך חד לגופיה, וכאן נראה כחוזר בו ומפרש רב אמי ורב אסי הכי. וכבר תמה עליו המהרש"א וכתב שאולי זה שפירוש הכי רש"י הכא הוא רק אליבא דפירש ששמע דלעיל על שמאול, ושם חלק עליו רש"י מטעם זה. עוד כתב המהרש"א שלפי רש"י עצמו שדחה אותה גירסא ופירוש, אפשר לפרש דחד גדי באמת אתי למעט טמאה. והא דצריך למעט אף דאין איסור חל על איסור, לגבי בישול איצטריך, שהוי רק חד איסור, לזה קמ"ל גדי למעט טמאה. וכבר הקשה עליו ראש יוסף שם, שתירוצו לא אתי שפיר לפי לשון הראשון של הגמ' אליבא דמאן דאמר דעל נבילה וחלב לא לקי אף על בישול, מדאפקיה רחמנא לאכילה בלשון בישול. אם כן הדרא הקושיא, שלא צריך קרא למעט טמאה, שלגבי אכילה אין איסור חל על איסור, ולגבי בישול גם כן לא לקי וכו'.

ועל כולם אני תמה כדלעיל למה לא פירשו שבאו הג' גדיים למה שדרש רבי עקיבא, למעט עוף חיה וטמאה. ולגבי טמאה כנ"ל נראה דאי אפשר לומר הכי, דלא צריך, דאין איסור חל על איסור. אבל לפי המהרש"א שזה צריך לגבי הבישול, ובזה פירש דלפי רש"י עצמו חד באמת למעט הטמאה, תימה למה כתב ששני הגדיים האחרים לרבות שליל, ולהוציא שליא, למה לא פירש למעט עוף וחיה.

גמ' שם דף קטז.

רבי עקיבא אומר חיה ועוף וכו'. הני, הא אפקינהו לכדשמואל? קסבר רבי עקיבא איסור חל על איסור. חלב ומתה, לא צריכי קרא. שליל, גדי מעליא הוא. אייתרו להו כולהו, פרט לחיה ועוף ולבהמה טמאה.

לכאורה צריך להבין קושיית הגמ' מאי מקשה על רבי עקיבא, שאין לומר שמקשה על שמאול שכבר דרש כל הגדי, ואיך למד מה שלמד דברי רבי עקיבא מהג' גדי. שעל זה לא תירץ כלום, שרק מפרשת במה פליג ר' עקיבא על שמואל.

אלא בפשטות מקשה איך רבי עקיבא דרש כדדרש, הרי צריך הפסוקים למה שדרש שמואל, וכלומר מנין לר"ע הדרשות שדרשן שמואל. אם כן לכאורה היה יכול לומר שסבר ר"ע אין איסור חל על איסור, ובאמת פליג על שמאול וסבר שאינו חייב על נבילה וחלב. אם כן לכאורה משמע סתמא דגמ' סוברת שחייבים על נבילה וחלב. וזה כדסבר שמאול, ולא כדסברו רב אמי ורב אסי. אבל אפשר לומר שאין הכי נמי הגמ' היה יכול לומר כצד זה לתרץ הקושיא. אבל העדיף לומר שסבר איסור חל על איסור, דמשום זה צריך פסוק למעט טמאה לכל שלש לשונות דלעיל על רב אמי ורב אסי. אולם לפי המהרש"א שפירש כנ"ל ברב אמי ורב אסי שסברו שחד גדי ממעט טמאה, ואף שסברו אין איסור חל על איסור, וצריכא לגבי הבישול. אם כן עדיין איכא למימר כנ"ל שהיה לגמ' לומר שהכי סבר ר"ע. אלא שהקשנו עליו לעיל, שלא אתי שפיר לפי הלשון הראשון ברב אמי ורב אסי כנ"ל. אם כן חזרנו למהלכנו שאין ראייה מכאן שסבר סתמא דגמ' דלא כרב אמי ורב אסי. והטעם שלא ענתה הגמ'.

הקושיא על ר"ע, שחולק על שמאול וסובר שאין איסור חל על איסור, ואין חיוב בנבילה בחלב, משום שאי הכי למה לי למעט טמאה.

ברש"י מוכח שלמד הגמ' כנ"ל שהגמ' מתרצת שיטת ר"ע, ולא באה לתרץ שיטת שמאול. אבל בתוס' שם קא: ד"ה רבי עקיבא, יש להם מהלך אחרת לגמרי בגמ' זו ואתי שפיר טובא, אלא שלשון גירסתנו בגמ' חסר פירוש לפירושה. ז"ל, אך הקשה הרב רבינו שמואל מוורדו"ן (הוא מקשה על הגמ' כאן שאומרת שר"ע סבר איסור חל על איסור, מכח הגמ' התם שמשמעותה שר"ע סבר אין איסור חל על איסור). וי"ל דהתם פריך משום שמואל, דאי ס"ל כר"ע בחיה ועוף ובהמה טמאה, היכי דריש. ומשני דקסבר שמואל איסור חל על איסור בלאו קרא, עכ"ל. וכבר הקשה המהר"ם על התוס', הרי לשון הגמ' הוא, קסבר רבי עקיבא, ואיך כתב דמשני קסבר שמאול.

ולכאורה נצטרך לומר שכוונתו לפרש שזה כוונת הגמ', שכיון שמוכח שכך סבר ר' עקיבא אף אנן נימא שכך סבר שמאול. ואין זה כל כך דוחק בשמואל, שהרי דבריו בלאו הכי לאו דוקא, שכנ"ל בדבריו של שמאול מרבה שש דברים מגדי. והגמ' הקשה עליו, ותירצה שאין הכי נמי שלש מהם באמת לא צריך לגדי. אם כן כאן ממשיכה הגמ' לומר שבאמת לכל שש לא צריך באמת גדי, אף שזה יותר דוחק כמובן.

ולפי פירושו לכאורה אף גמ' זו סתמא סוברת שההלכה כר' עקיבא. דאי סברא שתנא קמא פליג על ר"ע, וההלכה כתנא קמא, מאי מקשה על שמאול שדרש כמו שדרש הרי צריך הפסוקים למה שדרשם ר' עקיבא. וכי קשה ששמאול פסק כתנא קמא שההלכה כמותו, ולכן היו השני גדיים מיותרים, ופירש לן מאי דרש בהו התנא קמא.

ולפי פירושו יוצא שהגמ' מקשה על הדרך שפירשה שיטת שמאול לעיל, ששמאול למד מגדי יתרה לאסור בבשר בחלב לפחות איסור חל על איסור, על זה מקשה הרי ר"ע כבר דרש הג' גדיים. ולכן חוזרת ממה שפירשה לעיל, ומפרשת ששמאול באמת סבר בעלמא איסור חל על איסור, ולא צריך אף גדי לדינו, שכולם אתי בלי דרשה, מתה מכח איסור חל על איסור, ושליש הוי בהמה מעליא. ולפי זה שמאול אתי כרבי עקיבא.

שם דף קג - קד.

מתני' כל הבשר אסור לבשל בחלב, חוץ מבשר דגים וחגבים. גמ'. הא עוף - אסור מדאורייתא, כמאן - דלא כרבי עקיבא, דאי רבי עקיבא, האמר: חיה ועוף אינו מן התורה; אימא סיפא, וכו'. רישא רבנן וסיפא ר"ע. וכו'. אמר רב יוסף, רבי היא, ונסיב לה אליבא דתנאי. בנדרים סבר לה כר"ע, בבשר בחלב, סבר לה כרבנן. רב אשי אמר, כולה ר"ע היא, והכי קאמר, כל הבשר אסור לבשל בחלב, מהן מדברי תורה, ומהן מדברי סופרים, חוץ מבשר דגים וחגבים, שאינם לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים.

לכאורה מדתריץ רב אשי הסתם משנה אליבא דר' עקיבא איכא למידק שהוא משום דסבר כוותיה (גר"א יו"ד פ"ז ס"ק ה', פרי חדש שם ס"ק ו', ועוד.) ולשון הפרי חדש, דחיק רב אשי ומוקי מתניתין דהתם כרבי עקיבא אלמא הלכתא כוותיה דחיה ועוף אינו מן התורה, עכ"ל. לכאורה הדוחק שרואים מההוא אמינא שטפי ניחא לאוקמי האיסור דתנן במשנה בענין אחד, או איסור דאורייתא או דרבנן.

שם קד.

ואסור להעלות [וכו']. אמר רב יוסף, שמע מינה בשר עוף בחלב דאורייתא. דאי סלקא דעתך דרבנן, אכילה גופה גזירה, ואנן נגזר העלאה אטו אכילה? וכו'. אמר ליה אביי: וכו', אבל הכא אי שרית ליה לאסוקי עוף וגבינה, אתי לאסוקי בשר וגבינה, ומיכל בשר בחלב דאורייתא. מתקיף לה רב ששת: סוף סוף, צונן בצונן הוא! וכו'. אלא: גזירה שמא יעלה באילפס ראשון.

אם כן רב יוסף רצה להוכיח מסוף המשנה שבשר עוף בחלב דאורייתא. ולכאורה הוא למד שדיוקן מכריח שהתנא קמא פליג על רבי עקיבא, ופוסקים כתנא קמא. אבל נדחו דבריו, שהקשו עליו, אביי ורב ששת, ותירץ אביי המשנה שאתי שפיר לדברי כולם, (גר"א שם, לגבי שנדחו דבריו).

שם דף קיג.

מתני' המעלה את העוף עם הגבינה על השלחן אינו עובר בלא תעשה. גמ' הא אוכלו, עובר בלא תעשה. שמע מינה, בשר עוף בחלב דאורייתא. אימא, המעלה את העוף עם הגבינה על השולחן אינו בא לידי לא תעשה.

הפרי חדש הנ"ל כתב על גמ' זו, ז"ל, ואמתניתין דהמעלה את העוף כו' אמרינן, שמע מינה בשר עוף בחלב דאורייתא. אלמא דחיקא ליה לש"ס דלהוי סתמא דמתניתין כמאן דאמר בשר עוף בחלב דאורייתא, עכ"ל. אם כן הבין שמה שאמר הגמ' שמע מינה וכו', הוי כמו מקשה שנמצא סתם משנה דבשר עוף בחלב. וממילא דחוי הגמ' הוי העיקר להלכה, שהוי כמו דסבר הגמ' בהוה אמינא.

אבל הראש יוסף שם סבר איפכא, שפירש אליבא דרש"י, שסתמא דגמ' הוי לומר שאסור מדאורייתא, והוא רק דחוי שמדחה הגמ' שאין הראיה מוכרחת שיש לומר שהכי קאמר לא יבא לידי איסור. ואביא דבריו בסמוך על שיטת רש"י בע"ה.

סיכום הסוגיא

- הארכנו לעיל אולי אפשר לומר שגם סתמא דגמ' בדף קיד. דמקשה מנא הני מילי, שגדי לאו דוקא, אתי לפי ר' עקיבא, שאפשר שלא דרש ההיקש לומר כל שהוא בכלל נבילה. אבל הראינו שראיה גמורה אינו לפי איך שפירש המהרש"א שם.
- שיטת שמאול בפשטות לא אתי לפי ר' עקיבא, דלא דרש הג' גדיים כמותו. אבל כתבנו מהלך לפי גירסתנו שאפשר יכול לסבור כמו רבי עקיבא. והבאנו שלפי התוס' בדף קא באמת הגמ' חוזרת בו, ומפרשת שמואל שיהיה כמו ר' עקיבא, אלא שקשה גירסת גמרתנו לפירושו.
- שיטת רב אמי ורב אסי, לכאורה אתי שפיר לפי ר' עקיבא. והקשנו למה רש"י פירשם בענין שלא דרשו הג' גדיים כר' עקיבא.
- רב אשי בדף קד. מתרץ המשנה הראשונה אליבא דרבי עקיבא, משמע שסבר שהלכה כר' עקיבא.
- הגמ' שמקשה על ר"ע שצריך הג' גדיים למה שדרש שמואל, לפי פירש רש"י אין ראיה ממנו, לענין זה. אבל לפי פירש התוס' דמקשה על שמאול איך דרש הג' גדיים הם נצרכים למה שדרש ר"ע, גם סתמא זו כר"ע. שלהכי הוי קשיא לגמ' על שמאול איך חולק על ר"ע.
- ונדחה ראית רב יוסף בדף קד. לומר שעוף בחלב דאורייתא מזה דאסרו להעלות על שולחן אחד.
- והמשנה הראשונה בדף קיג. שממנה דייק הגמ' דבשר עוף דאורייתא, ומדחה הגמ' הראיה. כתבנו שיש מחלוקת איך להבין, הסתמא דש"ס בזה, וממילא איך להבין אם זה דיחוי בעלמא או הפירוש שהש"ס מעדיף.

הראשונים

רש"י

רש"י על המשנה ראשונה בדף קיג. פירש ז"ל, אינו עובר בלא תעשה - היא גופה לא איצטריך דהעלאה לאו דאורייתא, אלא דיוקא דילה איצטריך, למידק מינה הא אוכל עוף בחלב עובר. ולאפוקי מדרכי עקיבא דאמר פרט לעופות, עכ"ל. ופשטות פירש כך שכך הוא הבנת הגמ' בקושיתו, וכדרכו לפרש המשנה לפי ההוה אמינא כדי שיובן המשך הדברים. אבל הראש יוסף הנ"ל דייק מלשונו שסבר דלא כר"ע. ז"ל, מדכתב כן, ואף דדחי לה תלמודא, אימא אין בא לידי לא תעשה, אשינוי דחוי לא סמכינן, ודיחויי הוא דקמדחי לה. ומשמע דעתו ז"ל, דבשר עוף בחלב דאורייתא. גם מה שכתב לאפוקי מדר' עקיבא משמע דת"ק סבירא ליה דבשר עוף מן

התורה אסור, עכ"ל. ולא הבנתי ראייתו כנ"ל, שרש"י רק בא לפרש למה דייק הגמ' ממשנה זו שסוברת שבשר עוף דאורייתא, לזה פירש במשנה שלדיוקו איצטרין. ואף אם סבר שהדחוי הוא דוחק ולא סמכינן עליה, אין קשור לשיטת רש"י. גם מה שדייק שסבר רש"י שתנא קמא פליג על ר' עקיבא. אף שודאי הכי משמע. אבל יש לדחות שבודאי לפי הוה אמינא שהמשנה סוברת שעוף דאורייתא, זה יכריח פירש המשנה שתנא קמא פליג על ר' עקיבא. אבל לפי דחוי הגמ' אפשר לומר שחזרת הגמ' גם בזה וסוברת שאין צריך לומר שפליגי.

ונראה שיש קצת ראייה ששיטת רש"י שפליג תנא קמא על ר"ע, ופוסק כתנא קמא. והוא ממה שדקדקנו בדבריו לעיל על שיטת רב אמי ורב אסי. שרש"י פירש שהג' גדי לשיטתם, חד לגופיה, וחד לרבות שליל, וחד למעט שליא. עיין לעיל שהקשינו עליו למה לא פירש שיסבור כמו ר' עקיבא בשני האחרונות, למעט עוף, וחיה. אבל אם סבר רש"י שפליגי תנא קמא על ר"ע, וסבר שלכן הכי נקטינן לדינה, שפיר פירש שיטתם אליבא דהלכתא, ולמה יפרש שיטתם כר"ע שהוא דעת יחיד נגד רבים. ולפי זה על כרחך יפרש רש"י תחילת הגמ' שם בקושית הגמ' מנא הני מילי, ואף שסובר תנא קמא שמהיקישא נפקא כל שבכלל נבילה, כמו דפירש המהרש"א. וכנ"ל שפירש שרק מפקינן גדי מפשטיה לגמרי על ידי ההיקש כיון שכבר יצא מפשיטה שאין גדי דוקא.

אמנם האורך מש"ך כתב ששיטת רש"י כמו רבי עקיבא, ז"ל, וכן דעת רש"י בפירוש החומש דבשר עוף בחלב מדרבנן, עכ"ל. והוא מדפירש"י בפרשת ראה כמו ר"ע, ז"ל, לא תבשל גדי - שלש פעמים, פרט לחיה ולעופות ולבהמה טמאה, עכ"ל. אבל לכאורה קצת תמוה לתקוע שיטת רש"י בהלכה ממה שפירש בחומש. ויותר תימה שבפרשת כי תשא, פירש רש"י על בחלב אמו, פרט לעוף שאין לו חלב אם, שאין איסורו מן התורה אלא מדברי סופרים, עכ"ל. וזה רק כמו שיטת רבי יוסי הגלילי, אם כן נימא כוותיה פסק והרי ראינו בגמ' שהיה איזה מקום שנהג כמותו. אם כן מפירושו על החומש לכאורה לא מבורר שיטתו. וצריך לומר שהש"ך סבר שפשוט שלא היה פוסק כמו ר' יוסי הגלילי שהוא דעת יחיד, ועל כרחך העיקר כדפירש בפרשת ראה. וגם רק צירף שיטתו בין ההרבה שיטות שהביא שם שסברי הכי, לכן כתב שיש איזה קצת ראייה שגם סבר רש"י הכי ממה שפירש בחומש, וצע"ע.

תוס'

התוס' בדף קיג. ד"ה בשר בהמה, פירש שהתנא קמא פליג על רבי עקיבא, שהם סוברים כההיקש כל שהוא בנבילה, וממילא אף עוף וחיה אסורים. ולא דרשי הב' גדי כמו ר"ע, אלא לכאורה כמו שמואל לרבות שליל ולרבות איסור חל על איסור כשמואל, או למעט שליא וכדפירש"י על רב אמי ורב אסי.

מזה הב"ח יו"ד פ"ז ס"ק ב' רצה לדייק שסברו התוס' להלכה כמו התנא קמא. ז"ל, לפ"ז משמע דהלכה כרבנן, דאין הלכה כרבי עקיבא מתביריו. ואף על גב דהאשיר"י וכו'. מכל מקום קשה הדבר להקל כנגד דעת התוספות, עכ"ל. אבל כבר השיב עליו הארוך מש"ך שאין מזה ראייה, ז"ל, ואין משם ראייה, דהא כבר כתב הרשב"א בחדושי דף קכ"ד, דאע"ג דת"ק משמע דלא ממעט אלא טמאה, לא קי"ל כוותיה, דהא סוגיין דעוף אינו מן התורה, עכ"ל. וכזה כתב גם כן הפרי חדש, ז"ל, ולדידי מהא לא איריא, משום דסוגיין דש"ס אזלא דלא כרבנן, דהא בריש פרק כל הבשר דחיק רב אשי ומוקי מתניתין דהתם כרבי עקיבא, אלמא הלכתא כוותיה דחיה ועוף אינו מן התורה, עכ"ל.

וכן התוס' ביצה דף ו: ד"ה ביצים, כתבו מפורש שבשר עוף בחלב דרבנן. התוס' כתבו כן לתרץ למה לבית הלל ביצת נבילה אסורה, אלמא נחשב כבשר, אם כן למה מותר לבשל ביצה בחלב. על זה תירצו תוס' שם, ז"ל, וי"ל, דטעמא משום דבשר עוף בחלב מדרבנן, ואפילו ב"ה מודו, עכ"ל.

וכן הביאו התוס' תירוץ זה בחולין דף נח. ד"ה ושיון, אבל שם הביאוהו בשם הבה"ג, ז"ל, ותירץ בהלכות גדולות, דגבי איסור נבלה, דאורייתא, החמירו. אבל בשר עוף בחלב, דרבנן, הקילו, עכ"ל. ושם בתוס' הביאו עוד תירוץ ליישב ההבדל בין ביצת נבילה וביצה בחלב. ולפי אותם תירוץ לא יהיה קשור לשאלה דידן אם בשר עוף בחלב דאורייתא או דרבנן.

וכבר נתבאר לעיל שמפירוש התוס' שם דף קא: יוצא שסתמא דגמ' כמו ר"ע דבשר עוף וחיה מדרבנן. דאילו סבר הגמ' שפליג תנא קמא, והלכה כמותם, מאי מקשה על שמואל איך דרש הג' גדיים דלא כר"ע. שפיר דרשם כמו התנא קמא, שההלכה כמותם, אלא ודאי סתמא דגמ' דהלכה כר"ע, ותנא קמא לא פליג, וקשיא איך שמואל חולק. ומתירן שבאמת שמואל לא חולק וחוזר הגמ' מפירושם הראשון בשמואל. ולומד שבאמת כל שש הדרשות של שמואל דלעיל לא צריכים פסוק.

אולם בתוס' דף קד: ד"ה עוף וגבינה כתבו התוס' מפורש דסברי עוף בחלב דאורייתא, ז"ל, והעולם נהגו שלא לאכול גבינה אחר בשר כלל, ואפילו אחר עוף. ואף על גב דתני אגרא עוף וגבינה נאכלין באפיקורן, דמשמע עוף תחלה, דילמא משום דסבר בשר עוף בחלב לאו דאורייתא, ולא קיימא לן הכי, עכ"ל.

אם כן שיטת התוס' לא ברורה כל הצורך שיש תוספות אחת שמפורשת שסוברת בשר עוף דאורייתא, ויש תוס' אחת מפורשת שאומרת שהיא רק דרבנן, ועוד תוספות אחרים שיכולים ללמוד מהם כך.

הרי"ף

הרי"ף שם דף מב: לז.

מב: מתני' בשר בהמה טהורה עם חלב בהמה טהורה אסור לבשל ואסור בהנאה בשר בהמה טהורה בחלב בהמה טמאה או בשר בהמה טמאה בחלב בהמה טהורה מותר לבשל ומותר בהנאה ר"ע אומר חיה ועוף אינן מן התורה שנאמר לא תבשל גדי בחלב אמו ג' פעמים פרט לחיה ולעוף ולבהמה טמאה.

לז. תני אגרא חמיה דרבי אבא עוף וגבינה נאכלין באפיקורין וי"א באפקוליס הוא תני לה והוא אמר לה בלא קינוח הפה ובלא נט"י.

הרא"ש דייק מזה שהרי"ף בדף מב: השמיט שיטת ר' יוסי הגלילי, שסבר שאין הלכה כמותו אלא כר"ע. ז"ל, ומה שהביא רב אלפס דר"ע, ולא הביא דרבי יוסי הגלילי, משום שפוסק הלכה כרבי עקיבא. ואי ס"ל דרבנן פליגי עליה, הא קי"ל הלכה כר"ע מחבירו, דווקא ולא כנגד רבים, אלא ודאי סבירא ליה דלא פליגי. אלא ת"ק אמר שנוהג בבהמה טהורה דוקא, ולא בטמאה, ור"ע מפרש מהיכן נתמעטו חיה ועוף ובהמה טמאה, עכ"ל.

וכן דייק הרא"ש שסבר הרי"ף כר"ע מדהביא שיטת אגרא, ז"ל, וכיון שהביא רב אלפס ז"ל הא דתני אגרא, אלמא ס"ל כר"ע, דאמר חיה ועוף דרבנן, כדשני רב אשי לעיל, כולה ר"ע היא. וגם אביי דחה דברי רב יוסף, דהוה בעי למימר שמע מינה בשר עוף בחלב מדאורייתא. וכן פסקו הגאונים. והא דנקט אגרא עוף ולא נקט חיה. משום דשכיח טפי, עכ"ל.

לכאורה זה שכתב הרא"ש שסבירא ליה שלא פליגי תנא קמא ור"ע, כוונתו שכך סבר הרי"ף אליבא דהילכתא, וכדברי האמוראים שכך סוברים. כגון לרב אשי שדייק באיזדך רא"ש שסבר כר"ע. אבל לא בא לומר שכל השיטות בגמ' הכי סברו שלא פליגי תנא קמא ורבי עקיבא. שודאי מצאנו שיטות וצדדי בגמ' הסוברים שבשר עוף דאורייתא, ואותם שיטות לכאורה ודאי יסברו שתנא קמא פליג על ר"ע, ופסקו כמו התנא קמא. אלא כנ"ל שכך סבר אליבא דהילכתא שפוסקים כמו ר"ע, אם כן צריך לומר שלא בא לחלוק על התנא קמא, אלא לפרשם, ולכן הלכה כמותם.

הר"ן לא כתב מפורש איך סבר הרי"ף, אבל גם משמעות דבריו שלמד שהרי"ף סבר כר"ע. חזא, מדהביא על ההיא דאגרא דברי הרמב"ן שגם פירשו על לפי שקיי"ל שעוף בחלב דרבנן, ולא כתב שפליג עליה הרי"ף. ויותר מזה הרי"ף בדף לח. הביא המשנה הראשונה בדף קיג., המעלה את העוף עם הגבינה על השלחן אינו עובר עליו בלא תעשה. וכתב הר"ן עלה ז"ל, מפרשינן בגמ' אינו בא לידי ל"ת, אפילו בשאכלן כאחד, וסתמא כר"ע, דס"ל דבשר עוף בחלב לא מיתסר אלא מדרבנן, עכ"ל. ולעיל הארכנו איך לפרש כוונת הגמ', אי פירש זה הוא דחוי, או הוא עיקר מה דסבר הגמ'. ושם הבאנו שנחלקו בזה הפרי חדש, והראש יוסף. ומדכתב הר"ן שסתמא כר"ע, מבואר שפירש כמו הפרי חדש שפירש שאין זה דחוי, אלא הכי סבירא ליה לסתמא דגמ' שצריך לפרש, כיון שההלכה כר"ע שעוף בחלב דרבנן. ומדכתב זאת הר"ן על הרי"ף ולא כתב שהרי"ף חולק ודאי סבירא ליה שהוא גם שיטת הרי"ף.

וכן יש לדייק מדהכי סבר הרמב"ם וכדיבואר בסמוך, מסתמא הכי למד גם הרמב"ם בשיטת רבו. שכזה מצאנו בעוד מקומות, שכך דייקו הפוסקים מדברי הרמב"ם איך סבר בשיטת הרי"ף, שברוב פעמים פסק כרבו.

הרמב"ם

רמב"ם מאכלות אסורות פרט ט' הלכות ג – ד

ג אין אסור מן התורה אלא בשר בהמה טהורה בחלב בהמה טהורה שנאמר לא תבשל גדי בחלב אמו, וגדי הוא כולל ולד השור ולד השה ולד העז עד שיפרוט ויאמר גדי עזים ולא נאמר גדי בחלב אמו אלא שדיבר הכתוב בהווה, אבל בשר בהמה טהורה (שבשלו) בחלב בהמה טמאה, או בשר בהמה טמאה (שבשלו) בחלב בהמה טהורה מותר לבשל ומותרת בהנייה ואין חייבין על אכילתו משום בשר בחלב.

ד וכן בשר חיה ועוף בין בחלב חיה בין בחלב בהמה אינו אסור באכילה מן התורה לפיכך מותר לבשלו ומותר בהנייה, ואסור באכילה מדברי סופרים כדי שלא יפשעו העם ויבואו לידי איסור בשר בחלב של תורה ויאכלו בשר בהמה טהורה בחלב בהמה טהורה, שהרי אין משמע הכתוב אלא גדי בחלב אמו ממש לפיכך אסרו כל בשר בחלב.

מבואר דפסק כרבי עקיבא, דחיה ועוף רק דרבנן. ופירש המגיד משנה ועוד, שהוא כנ"ל שכך רואים שסבר רב אשי שהוא בתרא מדפירש המשנה הראשונה כך. ולכאורה משמעות לשון הרמב"ם שיצא לו שאין איסור בשר בחלב בטמא, חיה ועוף, שכך הוא פירש גדי. שכך התחיל דבריו בהלכה ג', שאיסור בשר בחלב הוא דוקא בבהמה טהורה. ומביא הלימוד מן הפסוק על זה, שנאמר לא תבשל גדי בחלב אמו, וגדי הוא כולל ולד השור ולד השה ולד העז עד שיפרוט ויאמר גדי עזים. ושוב לא הביא עוד שום לימוד, איך לומדים שאין איסור בטמא, חיה, ועוף. ולכאורה משמעות דבריו שלא צריך לימוד, דמאי לימוד צריך, הרי רק אסרה תורה גדי, וגדי כוונתו, ולד השור שה ועז, ולא יותר.

ולעיל הארכנו בזה לפרש תחילת הסוגיא על המשנה השנית קיג., שהגמ' מקשה מנא הני מילי, ופירש שהוא מדכתב גדי, ולא כתיב גדי העזים, רואים שגדי כולל גם פרה ושה. וכתבנו שם שמזה משמע שלא סבר רבי עקיבא כמו ר' יוסי הגלילי שיש לדרוש ההיקש לנבילה לרבות כל שהוא בנבילה. דאי סבר הכי, למה לגמ' לדרשה זו של גדי ולא גדי העזים, כבר ידענו שכל האסור בנבילה בכלל האיסור. וזה שהצריך ר"ע ג' גדיים, פירשנו שחד גדי למעט עוף הוא מגוף הפסוק, שעוף אינו גדי. וחד גדי למעט חיה, שלא נאמר חיה בכלל בהמה, וחד גדי למעט טמאה שלא נאמר גדי שהיא בהמה טהורה לאו דוקא, שהוא הדין בהמה טמאה.

והרמב"ם ודאי נראה שסבר שר"ע לא סבר ההיקש לנבילה לענין זה, שאילו סבר הכי הוה ליה למכתב שאין איסור בשר בחלב אלא בבהמה טהורה, שכל שבכלל נבילה בכלל בשר בחלב, אבל יש ג' גדיים בתורה, חד למעט טמא, חד למעט עוף, וחד למעט חיה. אלא כנ"ל למד שר"ע לא סבר שיש היקש לגבי זה, ולמדו שבשר בחלב הוא בכל בשר בהמה, דהכי פירוש גדי. ואף שר"ע היה צריך לגיד למעט טמאה, וגדי למעט חיה, והרמב"ם כנ"ל משמעותו שלמד שהכל נלמד מזה שגדי הוא רק גדי, שור, ושה. אפשר שהרמב"ם כתב הפירוש של גדי לגבי בשר בחלב, אחר שנדרשו השני גדיים למעט הטמאה וחיה. או אולי הרמב"ם סבר שהג' גדיים הם באמת גלוי שלימוד זה שגדי כולל שאר בהמה, הוא דוקא בהמה ולא חיה, ולא בהמה טמאה.

גם לעיל כתבנו שאולי אפשר לפרש ששמואל גם פסק כר"ע שאין איסור בשר בחלב על עוף חיה וטמאה. ורק חלק על ר"ע בזה שסבר שאין צריך גדי למעט חיה. שאף שחיה בכלל בהמה, כאן שלא כתב בהמה מפורש אלא גדי, לא היה הוה אמינא שזה יכול חיה. אם כן אולי נאמר שהרמב"ם בזה פסק כשמואל, ולכן לא הביא מיעוט דג' גדיים, ששנים מהם, עוף וחיה מגופו נלמד, מדכתיב גדי. ואף שהשלישית דהוא טמאה באמת צריך עוד גדי למיעוטו, לא האריך לבאר זאת ביד שלו. ועיין בסמ"ג (לאוין ק"מ), וסמ"ק (רי"ג), שהם פירשו המשנה ריש פירקין כמו ר"ע, מהם מדרבי תורה ומהם מדרבנן, אם כן משמע שפסקו כר"ע. ואע"פ כן הם הביאו דרשות שמאול לג' גדיים ולא דרשת ר"ע, וזה קצת ראייה למה שכתבתי ברמב"ם.

הרא"ש

כבר הבאנו לשון הרא"ש לעיל בשיטת הרי"ף עיין שם. ולכאורה משמעות הרא"ש שמאחר שדייק משני מקומות שהרי"ף פוסק כר"ע, כך הוא גם סובר להלכה, שלא מצאנו שיחלוק עליו.

הר"ן

גם כבר כתבנו שממה שכתב הר"ן על המשנה הראשונה בדף קיג, שהוא סתמא כר' עקיבא, לכאורה מבואר שסבר שהכי נוקטים להלכה.

סיכום הראשונים

על כאן הבאנו ששיטות הרי"ף, רמב"ם, רא"ש, ר"ן, סמ"ג, וסמ"ק, לפסוק שבשר עוף וחיה בחלב הוא רק איסור דרבנן. על זה יש להוסיף הרבה שיטת שהם, הבה"ג מובא בתוס' חולין דף נח.; הרשב"א בתורת הבית (שער שלישי ריש שער ד') וכן בחידושו בדף קיג, וכותב שם ושם שאף עם התנא קמא חולק אפילו הכי סוגיין דעוף דרבנן, והחינוך (מצוה קי"ג), ועיין בארוך מש"ך שמביא עוד כמה ראשונים שפוסקים הכי. ובשיטת תוס' הראנו שאין שיטתו ברורה, שאף שבחזק מקום כתב מפורש שלא קי"ל כר"ע, במקום אחר כתב שקי"ל כוותיה, ובמקום שלישי הביא מהבה"ג כר"ע. ובשיטת רש"י גם כן לא ברור לגמרי, שהבאנו שהראש יוסף מדייק שרש"י סובר שהם מדאורייתא, ואנחנו אף שהנחנו ראייתו בזה בצ"ע, הבאנו ראייה מרש"י אחר שהכי סבר. מאידך הבאנו שהש"ך הביא מרש"י בחומש שסובר כר"ע, וגם דבריו הנחנו בצ"ע. ובשיטת המרדכי עיין באורך מש"ך שמפרש דבריו יפה שגם הוא יסבור שהם מדרבנן.

הפוסקים

שולחן ערוך יו"ד סימן פ"ז סעיף ג

אינו נוהג אלא בבשר בהמה טהורה בחלב בהמה טהורה, אבל בשר טהורה בחלב טמאה, או בשר טמאה בחלב טהורה, מותרים בבישול ובהנאה. ובשר חיה ועוף, אפילו בחלב טהורה, מותר בבישול, ובהנאה. ואף באכילה אינו אסור, אלא מדרבנן.

וכמעט כאותו לשון כתב הטור. מבואר שפסקו כרוב הראשונים שפסקו כר"ע שחיה ועוף אינם מן התורה. וכזה פסקו כמעט כל הנושא כלים והפוסקים, וכמו שיבואר. אמנם הים של שלמה שם פרק ח' סימן ד' פסק שהם דאורייתא, וכן הב"ח שם ס"ק ב' חושש לשיטת התוס' קצת, וכדיבואר.

הגהות שערי דורא סימן ע"ו אות ד'

וכיון שהביא רב אלפס ז"ל הא דתניא אגרא, אלמא דס"ל דהלכה כר' עקיבא דאמר חיה ועוף מדרבנן. וכן פסקו הגאונים. אשר"י פרק כ"ה (סי' ה). וכן פסק א"ז (סי' תנט). אבל התוספות כתבו דלא קיימא לן הכי. קשה להקל בבשר עוף נגד דעת התוספות, אף על גב דרבים פליגי עלייהו. ולעיל בהגהה המתחלת אכל בשר כו' (הג' א) כתבתי דאין נוהגין חילוק בין עוף לבהמה. מהרא"י ז"ל.

משמע שהתרומת הדשן כאן חושש לשיטת התוס' בדף קד, שכתב שלא קיי"ל כרבי עקיבא, וכך הבינו הב"ח והים של שלמה (המובאים לקמן) את דבריו. אבל הש"ך שם ס"ק ד', פירש שבאמת אין זה כוונת התרומת הדשן. ז"ל, ובספרי החזקתי דברי האומרים שהוא מדרבנן מן הש"ס, והבאתי שם שכן דעת הרבה פוסקים מאד. ושאף מהרא"י לא קאמר אלא שקשה להקל נגד התוס', שלא לאכול גבינה אחר בשר עוף מיד, אבל מודה לדינא דבשר עוף בחלב דרבנן. שהרי כתב בהגהת ש"ד סי' ס"ט דביצים גמורים מותר לאכלן בחלב, משום דבשר עוף בחלב דרבנן הקילו (וכ"כ ר' נתן שפירא במבוא שערים סימן ס"ט שמהרא"י תופס עיקר כבה"ג ע"ש), עכ"ל.

הים של שלמה

הים של שלמה פרק ח דחולין סימן ה חלק על רוב הראשונים ופסק שבשר עוף וחיה בחלב הוא איסור דאורייתא. ז"ל, דין שבשר בחלב דאורייתא אפילו בבשר עוף (זהו ראשית דבריו בפוסקים שלו. ואחר כך פירש מקורו וטעמו, ואני מביא טענותיו אחת אחת כדלהלן), (תחילה מביא דברי הרא"ש שמזה שהרי"ף הביא אגרא זה ראייה שפוסק שעוף דרבנן, ועל זה כתב), ואני אומר, מאחר דאמר רב יוסף ש"מ דבשר עוף בחלב מדאורייתא, הכי הלכתא. ואף אביי לא פליג אלא דליכא ראייה לדבר זה דלא גזרינן גזירה לגזירה. ועוד אפשר לומר, דאפי' על ראייתו לא פליג, אלא שאמר אין לו ראייה מחלה, אבל מסברת עצמינו דייקנין שפיר דהוה דאורייתא, דאי מדרבנן, לא גזרינן גזירה לגזירה. ואפי' במילי דשבת אשכחן דאמר רבא (שבת י"א ע"ב) היא גופא גזירה ואנן נגזור גזירה לגזירה. ואפי' אביי דגזר התם גזירה לגזירה גבי כרמלית, ואמר היא היא, אפשר משום חומרא דשבת הוא, דאיכא מיתה וסקילה.

על מה שטוען שמאחר שכך אמר רב יוסף, ואף אביי לא פליג מפורש על רב יוסף שבשר עוף דאורייתא, רק שהוא מדחה ראייתו, אם כן הכי צריך לפסוק. לכאורה חדא, מאידך גם לא רואים שרב יוסף לא חזר בו אחר שדחה אביי ראייתו. ועוד הרי הראשונים טוענים שאף אם רב יוסף סבר הכי, הרי פוסקים כמו רב אשי שהוא בתרא, ורואים ממה שהקים המשנה כר"ע שסבר כמותו. אלא שהים של שלמה מיד אחר זה באמת חלק על ראייה זו מרב אשי גם כן, אם כן עיקר ראייתו כאן הוא באמת רק על סמך דחוי לראייתו מרב אשי.

ועל מה שכתב שאף אביי לא חלק על ראייתו ורק אמר שאין ראייה מחלה, לא הבנתי דבריו בזה. שאף שיכולים לדחות דברי אביי הראשונים, שאין להביא ראייה מחלת חוץ לארץ שאין שם שום

שייכות לאיסור דאורייתא. אבל רואים של היה די לאביי בחילוק זה לבד, אלא המשיך אביי לחלק עוד, כפי שפירש רש"י דבריו, שלגבי בשר עוף בחלב אין זה נחשב גזירה לגזירה. ולמסקנא, אחר תקיפת רב ששת על רב יוסף, ותירוץ אביי בו. יוצא שהתירוץ הוא, שאין זה נחשב גזירה לגזירה, כיון שבהבאתו לשולחן ודאי גם יבא לאוכלו. אם כן יש לגזור שלא להעלות עוף אם חלב, גזירה שמא יעלה בשר באילפס ראשון עם גבינה על השולחן ויאכלם, אחר שנתבשלו באילפס עם הבשר.

ומה שמוקי [רב אשין] מתניתין כר"ע, היינו אף כר"ע קאמר, דלא תקשה רישא לסיפא, דגבי נדרים מתוקמא דווקא כר"ע. על כן משני דרישא דמתניתין נמי אתיא כר"ע, ויש מהן דברי תורה [ויש] מהן דברי סופרים, אבל מכ"ש דרישא דמתניתין נמי איתא כרבנן, וכולן דאורייתא קאמר.

לכאורה דבריו בזה תמוהים, שבודאי כל שכן רישא דמתניתין איתא כרבנן, אלא שהגמ' הקשה שיוצא בזה סתירה במי הוא התנא של משנה זו, רישא משמע כרבנן, וסיפא כרבי עקיבא. ומקודם תירץ רב יוסף שצריך לומר שהתנא כאן הוא רבי, ובחדא סבר כרבנן, ובחדא כרבי. ורב אשי בא לתרץ שלא צריך לומר הכי, אלא שפיר נוכל לאוקים המשנה כולה כר"ע, ויש מהן מדברי תורה, ויש מדברי סופרים. אם כן לכאורה כל כוונת רב אשי הוא לומר שהתנא של משנתנו הוא רבי עקיבא, גם הרישא וגם הסיפא. ומה איכפת לי שדין של הרישא כל שכן נכון לפי התנא קמא, בזה לא מתורץ המשנה, אי לא נימא שהתנא של משנתנו הוא כולו ר"ע. והראשונים מביאים ראיה מזה שרב אשי טפי ניחא ליה לומר שכולו רב אשי, אף שצריך לדחוק שהאיסור של המשנה, הוא מהם מדברי תורה, ומהם דרבנן. זה עדיף לרב אשי מלומר שהרישא לפי שיטה אחת וסיפא הוא לפי שיטה שנית, והתנא של המשנה הוא רבי. אם כן בודאי סבר רב אשי לפרש הכי, מפני שסבר שההלכה כר"ע, ורצה שהסתם משנה יהיה כמותו, אף שצריך לדחוק ביה.

ועוד נראה בעיני דברי התו' (ד"ה עוף) שכתבו וז"ל, ונהגו שלא לאכול גבינה אחר בשר כלל, ואפי' אחר עוף, ואף על גב דתני אגרא עוף וגבינה נאכלין באפיקורן, דמשמע עוף תחילה, דילמא משום דסבר עוף בחלב לאו דאורייתא, ולא קיימא לן הכי ע"כ, ודבריהם נכונים, דאל"כ למה נהגו העם להחמיר, ואפי' לפי ר"ת, שפירש הטעם משום דעוף אינו נדבק בידיים ובשיניים ובחניכיים, איכא למימר דמשום הכי נהגו להחמיר דלא כוותיה, שלא יאמרו הטעם הוא משום דבשר עוף אינה דאורייתא, ויבואו להקל בו.

אף ראייה זו הש"ך הנ"ל דוחה עיין שם, שמביא כמה דרכים שאפשר לפרש מחמתם הטעם שהחמירו אף בעוף, שאין צריך לומר שהוא משום שעוף בחלב דאורייתא, עיין שם ואין כאן מקומו.

ומהררא"י נמי כתב בשערים שלו (הגש"ד סימן ע"ו) וז"ל והתו' כתבו דלא ק"ל הכי, וקשה להקל בבשר עוף נגד דעת התו', אף על גב דרבים פליגי עליהו, וכתב נמי שהעולם אין נוהגין חילוק בין בשר עוף לבשר בהמה ע"כ. עכ"ל.

כבר כתבנו לעיל מהש"ך, הדחוי לראיה זה מהמרא"י.

הים של שלמה חזר לכתוב עוד על הלכה זה שם בסימן ק', זה מקצת לשונו שם.

דין דבשר חיה ועוף בחלב דאורייתא (זהו ראשית דבריו בפסקים שלו. ואחר כך פירש מקורו וטעמו, ואני מביא טענותיו אחת אחת כדלהלן) מתניתין (קיי"ג ע"א), המעלה את העוף עם הגבינה על השלחן אינו עובר בלא תעשה. ופריך תלמודא, הא אוכלו עובר בלא תעשה, ש"מ בשר עוף בחלב דאורייתא. אימא המעלה את העוף עם הגבינה על השלחן אינו בא לידי לא תעשה. ואף דבגמרא דחיה, כי משום דבתחילת פרקין (ק"ד ע"א) בעי לאוקמי כולה מתניתין ר' עקיב', אבל אין זה הכרח, כדפרי' לשם (סימן א'). וא"כ האי נמי דיחוי הוא, אבל הלכה דבשר חיה ועוף בחלב דאורייתא.

כבר כתבנו לעיל כשכתבנו על שיטת רש"י על ענין זה, כיצד להבין גמ' זו, האם הכוונה לדחוי בעלמא, או לאוקמי הדין כמו דסתמא דגמ' באמת סברא, עיין שם וצרף לכאן.

שוב מביא הים של שלמה המשנה שניה שם שמביא מחלוקת ר"ע ור' יוסי הגלילי, וכתב עלה, ואין הלכה כר' עקיבא, ולא כר' יוסי הגלילי, לפי מ"ש, עכ"ל. וכוונת המהרש"ל כאן לומר שכיון שהתנא קמא פלגי על ר"ע ור"י הגלילי, הווי דבריהם דעת יחיד כנגד הרבים, ולכן אין הלכה לא כר"ע, ולא כר"י הגלילי, אלא כתנא קמא. וגם על זה כבר הארכנו לעיל להביא מה שפירש הרא"ש במשנה שר"ע בא לפרש דברי ת"ק ולא לחלוק עליהם.

ומסיק (ק"ג ע"ב) אמר שמואל, ג"פ כתוב גדי, חד לרבות שאם בשל חלב בחלב, וכן בשר נבלה בחלב, וכו'. גם מכאן ראייה דאין הלכה כר' עקיבא, דהא שמואל לא ממעט אלא בהמה טמאה, ולא חיה ועוף. אלא כמו שאמרין בברייתא, דבכלל גדי נכלל ולד השור ולד העז, עד שיפרוט ויאמר גדי העזים. ולא נאמר גדי בחלב אמו, אלא שדיבר הכתוב בהוה, א"כ ה"ה נמי לחיה ועוף, שהרי אף הן בשר.

זה שמביא ראייה משמואל גם כבר הארכנו קצת בזה, עיין לעיל בשיטת התוס', ובסוגיא בגמ', שם הראנו דרכים שבאמת אפשר ללמוד ששמואל שפיר סבר כר"ע. ואף אי חולק וסובר כתנא קמא, כבר נתבאר שהראשונים מביאים ראייה מרב אשי, שסבר שההלכה כר"ע, וכי הוא סוגיית הגמ' שההלכה כר"ע. וכמו שהאריך בזה הרשב"א בחידושו ובתורת הבית, שמתחילה כתב שאין זה קושיא אם שמואל חולק, כי נקטינן כרב אשי, ועוד שהרמב"ן מסביר דרך ששמואל שפיר אזיל כרב אשי. אלא כנ"ל המהרש"ל לא סבירא ליה שיש ראייה מדברי רב אשי, וחלק על הראשונים, וכבר תמהנו עליו כיצד מדחה ראייתם של הראשונים שכך סבר רב אשי.

והמשך משמעות לשונו שהוא באמת למד שאף התנא קמא לא סבר כמו ההיקש של ר' יוסי הגלילי, ודלא כמו שכתבו התוס'. אלא התנא קמא סבר כמו שפירש רש"י לפרש למה לר' עקיבא צריך ג' גדיי. שכנ"ל פירש שהייתי אומר שמאחר שנכלל בגדי אף שאר בהמות, הייתי אומר הוא הדין חיה, והוא הדין בהמה טמאה. ואי סבר רש"י הכי, אז היה ניחא לפי מה שהוכחנו שרש"י סבר שההלכה כמו התנא קמא. וקושית הגמ' מנא הני מילי, כתבנו לעיל שבפשטות רק הוליך לפי שיטת ר"ע, ואם כן סתמא דגמ' כמו ר"ע. אבל אי סבר שאף לתנא קמא לא דורשים ההיקש, ודלא כתוס', אם כן שפיר אתי המנא הני מילי גם לתנא קמא.

הב"ח

גם הב"ח חשש במקצת לומר שפוסקים שבשר חיה ועוף בחלב דאורייתא. זה מקצת דבריו שם ס"ק ב', ואף על גב דהאשיר"י (סי' נא) כתב דמדהביא האלפסי דברי רבי עקיבא, אלמא דסבירא ליה דרבי עקיבא [בא] לפרש דברי ת"ק ולא לאיפלוגי עליה. מכל מקום קשה הדבר להקל כנגד דעת התוספות. וכך כתב מהרא"י בהגהת שערי דורא סימן ע"ו (ס"ק א, וד ד"ה אבל), ושכך נוהגין דאין מחלקין [בין] בשר עוף וחיה לבהמה בדין איסור אכילה, עכ"ל. וכבר הבאנו מה דהשיג הש"ך על הראיה מהשערי דורא, ועוד אביא בסמוך מה שהשיג הש"ך על שיטת הב"ח.

הש"ך

הש"ך שם פסק כמו דפסק השולחן ערוך, שבשר עוף וחיה דרבנן. ז"ל, דעת המחבר דבשר חיה ועוף אינו אסור באכילה אפילו דרך בישול אלא מדרבנן, ומותר בהנאה ובבישול לגמרי. ומהרש"ל והב"ח תלו עצמן בדברי מהרא"י בהגהת ש"ד סי' ע"ו, במ"ש קשה להקל נגד התוס', לכך פסקו דבשר חיה ועוף בחלב דאורייתא. ובספרי החזקתי דברי האומרים שהוא מדרבנן מן הש"ס, והבאתי שם שכן דעת הרבה פוסקים מאד. ושאף מהרא"י לא קאמר אלא שקשה להקל נגד התוס' שלא לאכול גבינה אחר בשר עוף מיד, אבל מודה לדינא דבשר עוף בחלב דרבנן, עכ"ל. הראה מקום לעיין בספרו הארוך מש"ך ששם האריך בזה, שם מביא רשימה

גדולה של ראשונים שפוסקים שהוא רק דרבנן, הרבה מהם הבאתי כבר לעיל בסיכום הראשונים, ועוד מוסיף כמה שם. ומסיק ז"ל, דלא כמו שפסק מהרש"ל פכ"ה סי' ה' והב"ח דבשר עוף בחלב מדאורייתא בלי טעם וראיה, ותלו את עצמם במ"ש מהרא"י בהגהת ש"ד, שכבר בטל מהרא"י ברובא נגד כל הנך גדולי ההוראה. ועוד נראה דאף מהרא"י לא קאמר אלא שקשה להקל נגד דעת התוס' שלא לאכול גבינה אחר בשר עוף מיד, אבל לדינא מודה דבשר עוף בחלב מדרבנן, עכ"ל. רואים שהש"ך סבר שמכל מה שכתב הים של שלמה ראיות לשיטתו, רק היה לו קצת מה לתלות במה שכתב מהרא"י, אבל על יתר ראיותיו הש"ך סבר שאין בהם מה לתלות כלל.

הגר"א

זה לשון הגר"א שם ס"ק ה', ובשר חיה כו'. כר"ע שם, דרב אשי מוקים שם ק"ד א' מתני' כוותיה, ואביי שם דחה דברי רב יוסף (זה נלקח מלשון הרא"ש כנ"ל).

וכן לשון גמ' קי"ג ב' גדי אפילו פרה ורחל.

צריך עיון כוונת הגר"א בזה. ולכאורה משמעות דבריו דבברייתא שם רק דורשת שגדי כולל אף פרה ורחל, אבל עוף וחיה לא מצאנו. ואם זה כוונתו בודאי צריך ביאור לביאורו, כי ר"ע היה צריך שני גדיים למעטם. ולכאורה צריך לומר שהברייתא רק דורשת איך ידעינן שגדי לאו דוקא גדי בלבד. אבל עדיין היה לנו מקום לומר שהוא הדין גם עוף וחיה בכלל גדי, עד שדרשנו עוד שני גדיים למעטם. אולם על פי מה שנתבאר לעיל בדברינו על הסוגיא הזו, ובדברי הרמב"ם, הדברים מבוארים. ששם בארנו למעט עוף בודאי אין צריך עוד גדי, רק הגדי הראשון שהברייתא דורשת שכוונתה לכל בהמה, כבר ידענו ממנה שבהמה אין, עוף לא. ואף שרבי עקיבא סבר שצריך עוד גדי למעט חיה, כדי שלא נאמר חיה בכלל בהמה, כתבנו מהלך שבזה פליג שמואל וסבר שכיון שלא כתיב בהמה מפורש לא היינו אומרים חיה בכלל גדי. עיין לעיל שכך הוא משמעות הסמ"ג והסמ"ק שפוסקים כמו ר"ע שחיה ועוף אינם בכלל ועדיין דורשים כמו שמואל, וכן דייקנו שכך הוא משמעות דברי הרמב"ם שרק מביא לשון ברייתא זו לפרש מה נכלל בגדי.

ואם לזה התכוון הגר"א אז כוונתו בלשונו, שכן הוא לשון הגמ' קי"ג, הוא גם כמו שנתבאר שם, שכך הוא פשוטות סתמא דגמ', ששואל מנא הני מילי, ומביא ברייתא זו, ותו לא, אלא מיד אחר כך מביא דברי שמואל. אם כן משמע שלא סבר לדרוש ההיקש, וגם לא סבר שצריך למעט חיה ועוף מגדיים נותרים.

ועתוס' שם נ"ח א' ד"ה ושויין וא"ת כו' ותי' בה"ג כו'. (היינו כמו שנתבאר לעיל שהתוס' שם מביא שהבה"ג פירש שהטעם שהחמירו לאסור ביצת נבילה שנגמרה, ולא החמירו לאסור ביצת שנגמרה בחלב, הוא משום שנבילה איסור דאורייתא, ועוף בחלב הוא איסור דרבנן. אם כן רואים ששיטת הבה"ג לפסוק כר"ע שעוף דרבנן.)

וכן התניא אגרא לחד תי' דתוס' שם ק"ד ב', (לכאורה כוונתו שמצאנו שהפוסקים פסקו כמו אגרא, שאומר עוף וגבינה נאכלין בלי נטלית ידים ובלא קינוח הפה. ולחד תירץ בתוס' שם הטעם של אגרא להקל גבי עוף הוא משום שעוף רק דרבנן. אם כן רואים שפסקו הפוסקים כר"ע, שפסקו כאגרא שפוסק כמותו. וכנ"ל כן כתב הרא"ש להוכיח שהכי סבר הרי"ף שהביא דינו של אגרא.), עד כאן לשון הגר"א אם פירוש לפירושו. ומנא מבואר שהגר"א סבר לפסוק כמו השולחן ערוך, וכמו שהעלו הראשונים שסתמא דגמ' הוא כמו ר"ע.

החכמת אדם וערוך השולחן

וכן פסקו החכמת אדם סימן מ' סעיף ג, בפשיטות שחיה ועוף אינם מן התורה, ומחמת זה מיקל גם בבישולם והנאתם. וכן הערוך השולחן שם סעיף ט' פסק כן ז"ל, ויש רוצים לומר דבשר חיה ועוף

אסור מן התורה [שם], אבל גדולי האחרונים דחו דבריהם, שאין לנו לזוז מדברי הרמב"ם וטור וש"ע, עכ"ל.

ולכאורה כיון שנתבאר שדברי גדולי הפוסקים מיוסדים על כמעט כל הראשונים. ואין לנו אפילו ראשון אחד שכתב מפורש שפוסק שבשר בחלב דאורייתא, חוץ מתוס' אחד, אבל מיתר תוס' נראה שגם שיטתם שהוא דרבנן. וכל הראיות של החולקים כבר נתרצו בטוב בדברי הפוסקים. אם כן אף שהשאלה לגבי איסור דאורייתא, והב"ח והמהרש"ל חששו או פסקו שהוא דאורייתא, אין נראה מקום שיש אף לחוש ולהחמיר כשיטתם בזה.